

ROMÂNII TRANSILVĂNENI ÎN REVOLUȚIA DE LA 1848 ÎN JUDEȚUL TELEORMAN

ȘTEFAN DRAGOMIR

Un rol însemnat în revoluția de la 1848 în Teleorman l-au jucat slujitorii școlii. Ei au fost aceia care au lămurit locuitorilor satelor prevederile Constituției, ale Proclamației de la Islaz. Ei au contribuit la deșteptarea țăranilor din amorceala în care zăceau de veacuri.

Documentele de arhivă evidențiază faptul că „mai toți” învățătorii și profesorii au luat parte la revoluție.¹ Comisia de anchetă constituită după înfrângerea revoluției, avea să precizeze că „în categoria părtaș la faptele revoluționare este mai de obște asupra profesorilor”.²

Din rindul acestora au făcut parte și unii dascăli veniți pe aceste meleaguri din Transilvania sau Banat, mai înainte sau în timpul revoluției. În calitate de comisari de propagandă ei au fost reprezentanții guvernului revoluționar, administrând județul și contribuind la răspândirea ideilor revoluționare în cele mai îndepărtate colțuri ale Teleormanului. Activitatea lor a fost deosebit de înfloritoare, ei acționând pentru cauza generală a românilor. Probabil că la activitatea desfășurată de aceștia se refereau boierii reacționari care considerau că revoluția de la 1848 este opera a „vreo câțiva exaltați și fanatici transilvăni”.³

Actele timpului ne arată că în Teleorman, alături de dascăli Chiriță Marinescu, Dumitru Popescu de la Alexandria, Ion Constantinescu și alții și-au desfășurat activitatea revoluționară și un grup de tineri transilvăneni printre care amintim: Vasile Urzescu, Vasile Nemeșu (Nobili), Constantin Roman-Vivu, Ioan Pușcariu, Ionescu David, Maniu Almășanu, etc.

Sufletul revoluției de la 1848 de la Rușii de Vede a fost profesorul Vasile Urzescu. S-a născut la 2 ianuarie 1817 la București, a învățat carte mai întâi la școala din mahalaua Oțetari din București după care a urmat cursurile la Colegiul Sf. Sava. Era de fel din Banat. Părinții săi fugiseră din Timișoara și se stabiliseră la București. Este numit profesor la Școala din Rușii de Vede, după plecarea lui Gr. Constantinescu. A funcționat aici până la închiderea școlilor la 1 noiembrie 1848.⁴ În timpul revoluției a fost comisar de propagandă în Teleorman. Ministerul Instrucțiunii Publice, condus de I. H. Rădulescu, indemnă pe profesorul Vasile Urzescu din Rușii de Vede ca să adună pe învățători la reședința județului și să-i lămurească să desfășoare o muncă de propagandă revoluționară în mijlocul țăranilor pentru apărarea revoluției.⁵ Într-o circulară trimisă în acest scop se menționa, între altele, că principala sarcină a lui era să

¹ Arh. St. Buc. fond. Min. Cult., și Instr. Publice, dos. 1464/1848, f. 12; A. Manolache, Gh. Pârnuță, *Contribuții la istoria culturii și învățămîntului din Teleorman*, vol. I, 1973, p. 311.

² *Ibidem*.

³ *An. 1848*, vol. IV, p. 10.

⁴ Gh. Pârnuță, *Învățătorii și profesorii în revoluția de la 1848*, E.D.P., București, 1976, p. 148—149; A. Manolache, Gh. Pârnuță, *op. cit.*, p. 311.

⁵ A. Manolache, Gh. Pârnuță, *op. cit.*, p. 304.

„lumineze pe candidați asupra constituției, să le facă explicații cu deamănuntul a Proclamației liberatoare, să le insuflă și să le împrumuți sentimentele d-tale, să-i luminezi asupra drepturilor, fără a uita însă și datoriile ce avem fiecare; fă, domnule profesor, din învățători organe fidele ale libertății, trimite-i la sate pentru a lumina pe frații lor“.⁶

Pentru participare la revoluție, Departamentul Logofetei Bisericești și Instrucțiunii Publice, prin adresa nr. 3412 din 18 oct. 1848, cerea Eforiei Școalelor să îndepărteze din învățămînt un număr de 13 profesori „transilvăni“ care „au luat parte la cauza revoluției“.⁷ Alături de Z. Boerescu de la Giurgiu, D. Pițu de la Brăila, Ion Trușescu de la Caracal, A. Fortunatu de la Focșani, V. Puianu, C. Luca de la Craiova, C. Petrovici, V. Maiorescu, Aaron Florian și Aug. Trebounou Laurian figura și Vasile Urzescu, profesor la Rușii de Vede.⁸

Vasile Urzescu nu și-a încetat activitatea revoluționară după înăbușirea revoluției. Un raport al subprefectului județului Teleorman, din 19 sept. 1848, înaintat cîrmuirii județului arăta că în momentul în care se întorcea la reședință a găsit la Rușii de Vede „o turburare prea înfocată“; această „aprindere“ a revoluției a fost pregătită, între alții, și de profesorul „transilvănean“ Vasile Urzescu.⁹ Poporul s-a ridicat la luptă cuprinzînd „și pe mulți birnici români“ care strigau „Constituția, constituția să trăiască... „iar Regulamentul să pûtrezească acolo unde s-a îngropat“.¹⁰

Sensul cuvintelor a fost bine înțeles și ca urmare a bogatei activități desfășurate de comisarii de propagandă din județ, recrutați dintre profesori devotați cauzei revoluției. Printre comisarii de propagandă din județ s-a aflat și transilvăneanul Constantin Roman-Vivu. Constantin Roman s-a născut la Pîntic, pe Valea Reghinului, în anul 1821. Fiind orfan de mic a fost dat de bunicul său la seminarul de la Blaj. Aici a avut ca profesor pe Simion Bărnuțiu. După puțin timp părăsește școala și Blajul, în urma procesului lui Simion Bărnuțiu cu episcopul Ioan Lemeny¹¹; trece Carpații și sosește la București, angajîndu-se ca profesor la pensionul Schewitz. Cunoaște pe Nicolae Bălcescu și frații Golești. Aderă la revoluție și este chiar ales în comitetul de propagandă. Avea ca sarcină să țină corespondența cu jurnalele din Transilvania, el fiind elementul de bază în menținerea legăturilor cu Transilvania. Încă din anul 1846 devenise colaborator la *Magazin istoric pentru Dacia*, în paginile căruia publică mai mult acte diplomatice referitoare la istoria lui M. Viteazul.¹²

Pleacă în Transilvania pentru a participa la Adunarea din 3/15 mai 1848, pentru care obține, prin mijloace necunoscute un pașaport legal. Părăsește Bucureștiul la 14/26 aprilie și sosește la Brașov în seara zilei de 16/28 aprilie 1848. Din Transilvania el va ține la curent cu tot ce se întîmplă pe N. Bălcescu. De la Orlat, din mijlocul grănicerilor români, Constantin Roman îi scria lui N. Bălcescu o lungă scrisoare, la 8/20 iunie 1848, în care-i trimitea totodată și un extras

⁶ An. 1848, VI, p. 451.

⁷ Arh. St. Buc. fond. Min. Cult. și Instr. Publice, dos. 1494/1848, f. 2.; A. Manolache, Gh. Pârnuță, op. cit., p. 311; An. 1848, V, p. 158—159.

⁸ Ibidem.

⁹ An. 1848, IV, p. 451.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Vezi pentru detalii, Gh. Bogdan-Duică, *Simion Bărnuțiu*, București, 1924, p. 61—67.

¹² *Magazin istoric pentru Dacia*, II, 1846, p. 355—370; V. Netea, *Relațiile lui N. Bălcescu cu cărturarii și luptătorii români din Transilvania*, în *Acta Musei Nicolae Bălcescu*, Bălcești pe Topolog, 1959, p. 152.

al adunării de la Blaj. „Știu — scria el — că vă interesează mișcările românilor din toate părțile, precum și trebuie să intereseze pe tot românul adevărat. Pentru aceasta îmi luai îndrăzneala a te înștiința despre cele ce se întâmplă la noi“. În continuare, relatează despre misiunea lui Aug. Treboianu Laurian la Viena (cu delegația trimisă împăratului pentru a cere să nu sancționeze hotărârea dietei de la Cluj) și îi scria atitudinea sașilor față de revoluție, etc. Aflând despre decretul domnitorului Gheorghe Bibescu prin care „cei ce au ieșit la Transilvania cu prilejul adunării naționale de la Blaj, să nu se mai poată întoarce“¹³ în Țara Românească, el scria: „Vom trece noi granița, dar atunci nu le va fi moale. Vom veni spre ajutoriu fraților mei și vom doborî pe tiranie și tiran, de vor vrea să ne vinză țara. Să știe dar tiranii că va fi răzbunare pentru proscierea noastră și că nu vor mai putea pune graniță între român și român. Și să știe și aceea că românii își vor da mâna unii cu alții, se vor iubi și apăra de vrăjmașii interni și externi cu bărbăție și cu virtute română“.¹⁴

La 26 iunie, Constantin Roman, informa „frații de peste Carpați“ că în Transilvania „s-au incurcat itele“, dar convingerea lui era că lucrînd „tot românul în înțelesul comun“ lupta va învinge. El scria: „Toți ne strigă că voim să formăm o Dacie, pentru ce să mai ascundem pisica în sac?... Deviza noastră trebuie să fie formarea Daciei“. În încheierea scrisorii, Constantin Roman anunța că o parte din tinerii transilvăneni erau hotărîți să „treacă granița“ pentru a sprijini revoluția de la București, „că planul ne e ca să venim la voi, acum să știți că ne-am și rezolvat [hotărît, n.n.] a veni și mai așteptăm încă o scrisoare pe poșta viitoare de la voi și poate vom pleca“.¹⁵ Trece din nou munții și la începutul lui iulie 1848 îl găsim la București unde N. Bălcescu îl numea în comisia pentru organizarea și dirijarea activității comisarilor de propagandă alături de A. G. Golescu, Al. Zane și D. Bolintineanu.¹⁶ Face parte și din redacția gazetei „Învățătorul satului“ în paginile căreia va semna mai multe articole; colaborează la „Poporul suveran“ și la „Naționalul“.

În iulie-august își desfășoară activitatea în calitate de comisar de propagandă în județul Teleorman. De aici îi cerea lui N. Bălcescu să i se dea o muncă de răspundere pentru că „lucra pentru interes comun“.¹⁷ Din corespondența sa cu N. Bălcescu aflăm că, împreună cu alți tineri transilvăneni, cutreiera Valea Teleormanului explicînd Constituția prin sate.¹⁸ Din Teleorman anunța cu satisfacție că aștepta să sosească în țară pe Aron Pumnul, Ioan Buteanu și Vasile Nemeșiu.¹⁹

Constantin Roman cutreiera satele teleormănene explicînd țăranilor Constituția și trezindu-le elanul patriotic și național. Un document al timpului ne arată că el era un „grozav aprinzător de inimi moarte“ și prezenta faptele mărețe ale eroilor neamului nostru pe ori unde avea prilejul, prin sate, prin bilciuri, în așa fel încît „adusesse în stare de cîntau și ființele fragede cîntece de eroism și care dintre care se hotăra chiar la moarte pentru patrie“.²⁰

¹³ „Gazeta de Transilvania“ din 24 mai 1848; *An. 1848*, I, p. 398.

¹⁴ Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate națională 1834—1849*, Ed. Acad. R. S. România, București, 1967, p. 319—321, anexa 73.

¹⁵ *An. 1848*, II, p. 137—139; Cornelia Bodea, *op. cit.*, p. 150.

¹⁶ N. Bălcescu, *Opere, Corespondență*, vol. IV, ed. G. Zane, București, 1940, p. 282; V. Netea, *op. cit.*, p. 155.

¹⁷ *An. 1848*, III, p. 786.

¹⁸ *An. 1848*, III, p. 131.

¹⁹ *Ibidem*, vezi și tom V.; p. 158—159.

²⁰ *An. 1848*, VI, p. 241.

În septembrie 1848 Constantin Roman-Vivu se remarcă la reuniunea populară din București când se afla în fruntea mulțimii cu un stindard național și îndemna să ardă vechile legiuri care simbolizau starea de privilegiu și dependență de puterea protectoare.²¹

După înfringerea revoluției în Țara Românească și la începutul luptelor din Transilvania, Constantin Roman trece iarăși munții și se încadrează organic în revoluția din Transilvania. Este numit prefect al Legiunii a XII-a de pe Valea Reghinului avînd sub comanda sa 3000 de tineri din peste 104 sate.²² Prins de unguri, împreună cu viceprefectul Ștefan Moldovan, în localitatea Gudea, este dus la Tg. Mureș unde stă întemnițat șase săptămîni. Este ucis în primele zile ale lunii martie 1849.²³

În Teleorman a activat în timpul revoluției un alt transilvănean, Ioan Pușcariu. Născut, la 28 septembrie 1824, la Sohodolul Branului. Studiază la Brașov, Cluj și în 1848 tocmai absolvise studii de drept la Sibiu. Participă la Adunarea de la Blaj unde a fost „purtătorul steagului celui mare național”.²⁴

În luna iulie 1848 Ioan Pușcariu trece munții și este comisar de propagandă în județele Argeș, Prahova și Teleorman. În această calitate el parcurge satele de pe Valea Teleormanului adunînd sătenii și explicîndu-le constituția. În amintirile sale relatează că țărani clăcași din Teleorman „audiau cu plăcere dezvoltarea ideilor liberale”.²⁵

Într-una din zile aflîndu-se în comuna Corbi a avut o controversă cu un bătrîn ce încerca să semene neîncredere în mijlocul locuitorilor, evocînd unele fapte din timpul revoluției de la 1821. „Mi-aduc aminte — relatează el — cînd eram în comuna Corbi din Valea Teleormanului, unde adunîndu-se mulțime de popor după ce ascultaseră cuvîntarea mea, un unchiaș bătrîn de 70—80 de ani din tagma lucrătorilor țărani, îmi reflectă următoarele: să trăiți d-le comisar, și pă dea dumnezeu tot bine! — dar eu sînt cam bătrîn, am trecut prin multe și-am mai văzut eu d-astea a căror sfîrșit a fost pentru noi, țărani, de tot trist; — uită-te d-le! lunca asta lată și frumoasă pe amîndouă ripele Teleormanului — după revoluțiunea lui Tudor era plină de căpățîni de om și astăzi mai dă sapa și plugul de cite o căpățîna de om — astea sînt urmările cînd se revoltase țara”.²⁶

Elementele reacționare l-au considerat pe Ioan Pușcariu, ca unul din cei „mai veninoși”²⁷ comisari de propagandă.

După înăbușirea revoluției s-a întors în Transilvania înrolîndu-se combatant în armata națională a Brașovului. După înfringerea revoluției în Transilvania a lucrat în administrație și justiție, luptînd pentru emanciparea socială și națională a românilor transilvăneni.

Un alt transilvănean care a activat în Teleorman a fost Vasile Nemeșiu. A participat la prima adunare de la Blaj din 18/30 aprilie 1848. Participă și la a doua adunare. Odată cu intensificarea prigoanei revoluționarilor români în

²¹ An. 1848, VI, p. 79; V. Netea, *Constantin Roman-Vivu*. Tîrgu Mureș, 1937, p. 28; Apostol Stan, *Revoluția română de la 1848. Solidaritate și unitate națională*, Ed. Politică, București, 1987, p. 162.

²² A. Manolache, Gh. Pârnuță, *op. cit.*, p. 320.

²³ S. Dragomir, *Un precursor al unității naționale, profesorul ardelean Constantin Romanul Vivu*, București, 1929, p. 33.

²⁴ I. Pușcariu, *Notițe de intîmplările contemporane*, Sibiu, 1913, p. 9.

²⁵ *Ibidem*, p. 20—21.

²⁶ *Ibidem*, p. 20—21.

²⁷ *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, 1962, p. 420.

Transilvania, trece munții în Țara Românească. A activat în Teleorman în calitate de comisar de propagandă militând pentru împroprietărirea țăranilor și pentru libertate și unitate națională, pentru o țară nouă a tuturor românilor — România²⁸.

În toamnă îl găsim în Transilvania unde participă la adunarea din septembrie de la Blaj. A luptat ca tribun într-o formație de lăncieri din regiunea Turdei, condusă din decembrie 1848 de Simion Balint. Se distinge în luptele pentru apărarea Apusenilor mai ales în acțiunile din mai 1849 de la Aiud.²⁹

Din cele prezentate rezultă că transilvănenii care au activat în Teleorman în timpul revoluției de la 1848 au militat pentru mărețul ideal al poporului nostru — unirea românilor într-o singură țară. Trecerea lor dintr-o parte în alta a Carpaților a contribuit la interpenetrarea în idei, la mai buna înțelegere a adevăratelor scopuri ale poporului român „la coordonarea luptei revoluționare între cele două provincii”.³⁰

Așadar ideea unității naționale a fost exprimată cu vigoare de conducătorii revoluției de la 1848 și de oamenii școlii.

Dascălii transilvăneni au găsit aici, în Teleorman, condiții bune pentru a-și pune în valoare ideile, concepțiile lor. Activitatea lor a fost înfloritoare. Țăranii teleormăneni au cunoscut ideile eliberatoare ale proclamației, le-au înțeles și au luptat pentru realizarea lor. Așa se explică puternica rezistență post-revoluționară a țăranimii din satele: Islaz, Lisa, Piatra, Vlișoara, Suhăia, Bragadiru, Ștorobăneasa, Pielea, Lița și Rltoasa în tot cursul lunilor septembrie-decembrie 1848, continuând și în anul următor.

BIBLIOGRAFIE

I. Izvoare :

- Arh. Ist. Centr. Min. Cult. și Instr. Publice, dos. 1464/1848.
- Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente, vol. I—VI, București, 1902—1910.
- Regleanu Mihai, *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, București, 1962.

II. Dicționare :

- Totu Maria, Florea Petre, Abrudan Paul, *Bărbați ai datoriei 1848—1849. Mic dicționar*, Ed. Militară, București, 1984.

III. Lucrări generale :

- Bodea Cornelia, *Lupta românilor pentru unitate națională, 1834—1849*, Ed. Academiei R. S. România, București, 1967.
- Dragomir Silviu, *Un precursor al unității naționale, profesorul ardelean Constantin Romanul Vivul*, Buc., 1929.
- Manolache A., Pârnuță Gh., *Contribuții la istoria culturii și învățămîntului în Teleorman*, vol. I, 1973.
- Netea Vasile, *Constantin Roman-Vivu*, Tirgu Mureș, 1937.
- Pârnuță Gh., *Învățătorii și profesorii în revoluția de la 1848*, E.D.P., București, 1976.
- Stan Apostol, *Revoluția română de la 1848, Solidaritate și unitate națională*, Ed. Politică, București, 1987.

²⁸ Bărbați ai datoriei 1848—1849. Mic dicționar, Ed. Militară, București, 1984, p. 190.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Apostol Stan, *op. cit.*, p. 155.